

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ
ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Ову књигу Филолога уредили
М. ПАВЛОВИЋ Р. БОШКОВИЋ М. ПЕШИКАН

Секретар
Ж. СТАНОЈЧИЋ

Књ. XXX — св. 1—2

БЕОГРАД
1973

Х. ПОЛЕНАКОВИЌ

(Скопје)

ДВЕ КУЛТУРНИ ТРАДИЦИИ
ИЗРАЗЕНИ ВО АНТРОПНИМИЈАТА
НА ДВА ТЕРЕНА ВО МАКЕДОНИЈА

На два релативни блиски терена во Западна Македонија, во Охрид и во мијачкиот крај со Мавровско, јасно се чувствува во антропонијата присуството на две културни традиции: класичната и христијанската.

1

Во Охрид (поточно кажано во *Варошо ѝ*, најстариот дел на Охрид, со градски видишта ограден), во текот на минатиот век и, во доста примери, и сè до денеска, покрај непрекинатата употреба на народните имиња (Славе, Добре, Миле и сл.) и календарските, од кои најчестото во употреба се имињата на Климент и Наум (кај мажите и кај жените, во полн облик и во хипокористичка форма; има примери како Наумов Климе, да ги соединат имињата на двајцата создавачи на најстарата словенска просвета во Охридско и во Охрид во едно име и презиме!), — многу е честа употребата на класични, грчки, женски и машки имиња.

Не претендирајќи да сум ги дал сите класични имиња, што се употребуваат во Охрид-Варош во текот на XIX век и до денешниот ден, јас го давам списокот на оние имиња за кои имам сигурни сведоштва дека биле во употреба, некои од нив дури се спомнуваат и во охридските народни песни: *Ага ѝа* (Наумовска, „на попа Фоти сестра“), *Аглаица* (Огненова, Пармакова), *Александра* (Волкановска, професор на Медицинскиот факултет во Скопје, и инаку; хипокористикон: Санда, Санта-кој влегол и во народната песна), *Андроникија* (Каваева), *Анѝигона* (Филева), *Аријадна*

(Балашчева, Никова) *Асѝасија* (Мишева, Чајлева, Чорбева), *Аѝина* (Снегарова, Филева, Хаѝиева, *Бојаци* — последнава е позната спортистка, маратонска пливачица), *Афродиѝа* (Снегарова, Танева, Филипче; хипокористикон: Дитка), *Десѝина* (Прличева, името влезено и во народната песна), *Елена* (Хаѝишче, Шоркова; хипокористикон: Ленче), *Ефигени* (*Ифигени* Зарче), *Ефимија* (хипокористикон: Фима, влезен во народната песна), *Ефросина* (Карчева; хипокористикон: Фросина, Фросе, влезен во народната песна), *Ирина* (Икономова), *Калиоѝа* (Коцарева; хипокористикон Каљопа), *Клеоѝаѝра* (Филева), *Клија* (и: *Клио*, Арнаудова, Самарѝиева), *Ксенија* (Коцарева), *Маргариѝа* (Карадимчева), *Марина* (Зарчинова), *Морфа* (Стрезова), *Олимбијада* (Савинова), *Пандора* (Кичеец), *Пенелоѝа* (Тарчиновска, Шаховиќ; хипокористикон: Опа, Опе), *Поликсена* (Коцарева, Огненова), *Софија* (Филипчева; хипокористокон: Софика, Софи), *Талија* (Зарчева), *Уранија* (Балашчева), *Фанија* (од Епифанија, Зарчева, Рупева; хипокористикон: Фанче, влезен во народната песна); — *Александар* (Голубовски и др.), *Аргир* (Бошале), *Арисѝид* (Зарче), *Ахил* (Банѝо, Минѝо, Тунте), *Демосѝен* (Манев, адвокат, починал на 6. 8. 1969 во 79 година), *Евриѝид* (Наумовски), *Ефѝим* (Робе, Филе, Чадо), *Ираклија* (Каневче, Филипче; хипокористикон: Иракли, се заменува со: Илија), *Ксенофонѝ* (Шаховиќ), *Леон* (*Огнен*), *Несѝор* (Нико), *Сокраѝ* (Масин), *Трифун* (Јанев), *Фоѝија* (Масин) и др.

Според моето мислење, оваа појава може да се објасни со следново:
а) по укинувањето на самостојноста на Охридската архиепископија, во 1767 година, во охридските цркви и во просветата (и не само во Охридско), се воведува настава на грчки јазик;

б) покрај воведувањето на грчкиот јазик, на којшто се изведува наставата од сите предмети, изучувањето на грчката класична историја, литература и култура воопшто заземаат прво место;

в) со растежот на изучувањето на класиката не само во Охрид, се доаѓа и до прифаќањето на класичните грчки (и во некои случаи и латински: Венера, Викторија, Виктор и др.) имиња.

Како последица од школувањето во охридските грчки училишта (и во повисоките во Јанина, на пример, и во Атина на студии), Охрид во текот на првата половина на минатиот век има грчка физиономија: „Охридчани не знајат да речат: „Христос воскресе“, но *Хрисѝос анесѝи*“, не велат „во рај“, но „*на ѝарадисо*“, пишува Јор-

дан Хаџи Константинов Цинот во една своја дописка, во која зборува за Охрид, исмевувајќи ги охриѓаните (во „Цариградски вестник“ бр. 218: Охрид или Преспа): „бугарската азбука само на тројца им беше позната и се викаше српска“, пишува „вториот Омир“, најголемиот поет што го родила Македонија во XIX век, охриѓанецот Григор Прличев (Прличев, Одбрани страници, Скопје, 1959, 211); „Охрид тогаш имал грчки колорит. Првенците се считали за гръци“, пишува еден од првите биографи на Прличев, Климе Скопаков во студијата за Прличев (во Известија на Семинара по славјанска филологија, книга, III, Софија, 1911, 422). — Во ваквата атмосфера тогаш лесно е разбирлива појавата и во личните имиња да се повржуваа куќите на охридските првенци со грчката класика! Од шестата деценија на минатиот век, благодарейќи му на општиот бран на отрезнување од елинизмот (главен отрезнувач бил Димитрија Миладинов, кој за време на едногодишниот престој во Србија видел како Србите се ослободуват од грчкото руво и си земаат народно, па и тој, веднаш, по враќањето, во 1856, ги менува имињата на своите домашни и пријатели: ќерката Василка ја прекрстува во Царева, а пријателот Ксенофонт Синсиф-во Рајко Жинзифов и др.), и во Охрид се напуштаат класичните грчки имиња и се заменуваат со народни, но тоа е прашање што излегува од рамките на нашево моментно разгледување.

2

Додека вака стои прашањето со употребата на личните имиња во Охрид (Варош) во XIX век, во мијачкиот крај и во Мавровско, порано, во XIX век, и во знатна мерка и денеска (пораде обичајот внуците и внуките да ги добиваат имињата на дедовците, односно бабите), покрај употребата на народни имиња (Огњан, Смиљан, Трпе; Бисера, Благуња, Милица, Румена) и календарските (Никола, Павле, Петар; Ана, Марија, Тодора и др.), многу често во употреба се библиските имиња: Аврам, Јаков, Издраел; Магдалена, Роксанда, Олга и др.

Оваа појава на често земање библиски имиња, особено на машки библиски имиња, јас вака ја објаснува:

а) во мијачкиот крај и во Мавровско постоеле училишта, и богослужба на македонски јазик (односно црквенословенски во богослужбата) и грчката традиција била речиси непозната;

б) наставната материја се базирала, главно, на старовременското разбирање на школувањето: елементарно описменување, нешто малу

сметање и најповеќе веронаука и историја, сето дадено врз база на библијата;

в) во овај крај, особено кај Мијаците, веќе во првата половина на XIX век, имаме неколку истакнати калуѓери, кои работеле на Света Гора (Анатолиј Зографски, обновувач на манастирот Зограф, Партинија Зографски, еден од највидните луѓе меѓу Мијаците во XIX век и др.) и други манастири;

г) од мијачкиот крај потекнуваат најпознатите *зографски* тајфи, кои ги зографисале скоро сите македонски — и многу други селски и градски, и манастирски цркви на Балканот. При изведувањето на својот уметнички занает, зографите се служеле со еден прирачник: „*Ерминија* тис зографикис технис“. Во ерминијата, покрај описот на техниката на правењето на бои и изградувањето на ликовите на светителите, се давале и имињата на библиските херои (од Стариот и Новиот завет). Во практичниот, секидневниот живот, најчесто имињата на библиските херои се преземале од населението;

д) во ширењето на библиските имиња во овој крај голема улога одиграл и манастирот св. Јован Бигорски со своите богати фрески. Како што е познато, манастирот Бигорски бил светиште за овој крај и главните свечености на луѓето од овој крај се обавувале во него.

Како и во првиот случај, и за мијачкиот крај со Мавровско давам извесен број имиња, не претендирајќи да бидам потполн: *Ана* (од Јадровци), *Арсена*, *Евдокија* (хипокористикон: Дока), *Елисава*, *Илина*, *Кашерина*, (хипокористикон: Кате), *Магдалена* (хипокористикон Магде, Дејаноска), *Олга* (Брадиноска), *Пејра* (Јурукоска), *Роксанда* (Брадиноска; хипокористикон Рокса), *Софија* (Смилеска; хипокористикон Софе, Софче), *Софронија* (Брадиноска), *Тодора*; *Аврам* (Брадиноски), *Адам*, *Алексие* (*Алексо* и *Алексиовци*) *Андреја*, *Арсенија* (и *Арсо Брадиноски*), *Гаврил*, *Дамјан* (Дамјаноски Анатолиј), *Данил* (Даниловци), *Елисеј* (Филипов; Елисије Поповски; хипокористикон: Елче), *Еремија* (и во народната песна), *Ефџимија*, *Израел* (Издре, Израил), *Исаија* (Исо), *Исаило* (Јурукоски), *Исак* (Исаковци), *Исијан*, [*Јаким* (Јакимовци)], *Јаков* (Јаковлевски Трпе), *Јефрем* (Ефре), *Јосиф* (Јосифовски, професор), *Лазар* (Личеноски, сликар), *Леонџие* (хипокористикон: Ленте), *Макрија* (Макриевци), *Манасија*, *Манојло*, *Марко*, *Маџеја* (Матовци), *Мисаило*, *Мојсо* (Мојсовци), *Ное*, *Панајош* (Пандил), *Сава*, *Самуил*, *Симеун*, *Сџиридон* (Спиро), и др.